

PODIUM
KUNSTEN
OP WEG
NAAR DE
TOEKOMST

VOORWOORD

In 2014 organiseerden de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK) en de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) onder de titel Expeditie Podiumkunsten een vijftal werksessies voor directeuren, programmeurs, zakelijk en artistiek leiders in de podiumkunsten. Ook de Vereniging van Vrije Theaterproducenten (VVTP) en Kunsten '92 waren betrokken. Het doel was om te discussiëren over de toekomst van de podiumkunsten en zo samen te bepalen waar we over tien jaar willen staan. De sessies waren niet alleen toegankelijk voor leden van bovengenoemde verenigingen, maar ook voor niet-leden. Het gesprek is immers van belang voor de sector in zijn volle breedte.

Centraal stonden vragen als: Waar staan we nu?
Hoe verhouden we ons tot het publiek, tot de maatschappij en tot andere kunsten? Wat moet er gebeuren om in 2024 een bloeiende, maatschappelijk gedragen en economisch gezonde sector te zijn?

Hoe kunnen we daar de komende jaren idealiter naar toe bewegen en wat hebben we daarvoor nodig?
Waar moeten we ons voor inzetten en wat verwachten we van overheid en publiek? Vanuit deze vragen hebben de podiumkunsten thema's

geformuleerd die tezamen het culturele landschap van 2024 schetsen.

De sessies vonden verspreid over het land plaats. Er waren ongeveer honderd deelnemers uit alle hoeken van de podiumkunsten. Vertegenwoordigers van toneel-, dans-, opera- en jeugdgezelschappen, van stadsschouwburgen, (regio)theaters, poppodia, festivals en concertzalen, muziekensembles en orkesten. Er waren ook zelfstandige makers. Het waren bruisende en levendige bijeenkomsten, waarin analyses gemaakt werden, gepassioneerd werd gediscussieerd en de controverse niet werd geschuwd. Daarmee werd het proces net zo belangrijk als het resultaat. Iedereen was zich ervan bewust dat het slechts een begin was; een start van een discours dat telkens gevoerd moet blijven worden. Het gesprek over de aard en de betekenis van de podiumkunsten, in al hun activiteiten en hoedanigheden, houdt die podiumkunsten levendig, relevant en actueel.

Deze publicatie schetst de rol van podiumkunsten in de samenleving en een agenda die deze rol zal versterken. De agenda bevat acht uitgangspunten voor inhoudelijke keuzes bij de kunstorganisaties zélf en kan dienen als inspiratie voor beleidskeuzes bij de overheden. Ze biedt handvatten voor volgende stappen, waarin handen en voeten gegeven worden aan zaken die we allen van belang vinden en die onontbeerlijk zijn voor een sterke en weerbare podiumkunstensector.

Het was van meet aan af niet de opzet om tot een lijvig rapport of met een advies te komen. De bijeenkomsten vormden een eerste aanzet: het komen tot een agenda met thema's die de sector van belang vindt en de komende jaren centraal wil stellen. De honderd 'Expeditieleden' die aan de sessies deelnamen, hopen met deze agenda uitgangspunten te bieden voor een constructief gesprek.

Namens alle 'Expeditieleden'
maart 2015

DE ROL VAN PODIUMKUNSTEN

We leven in een turbulente tijd. Een tijd die gekenmerkt wordt door verandering, rusteloosheid en onzekerheid. Domeinen vervagen, organisatiestructuren veranderen en digitale media zijn alomtegenwoordig. Informatie gaat snel, komt van alle kanten en vraagt om adequate duiding en bundeling. Vanzelfsprekendheden als vrijheid van meningsuiting en democratie staan onder druk. Gebeurtenissen buitelen over elkaar heen, de techniek schrijdt gestaag voort en digitalisering maakt de wereld enerzijds kleiner en bereikbaarder, maar anderzijds ook onoverzichtelijker dan ooit. Mensen denken 'globaal' en minder in vaste structuren, maar zoeken tegelijkertijd naar houvast.

Podiumkunsten zijn van alle tijden en hun rol is altijd evident geweest. Ze geven koers, merken op, stellen aan de kaak, zijn verklarend. Ze raken, bieden verdieping, reflectie, ontspanning, amusement, tonen

waarden en leveren rituelen. Ze trainen vaardigheden die in een innovatieve, open en democratische samenleving steeds belangrijker worden. Ze zijn van onmiskenbaar maatschappelijk belang. Podium-

kunsten komen direct voort uit de maatschappij zelf. Ze zijn een vanzelfsprekend onderdeel van het leven. Mensen zingen, spelen, vertolken, dansen al zo lang ze bestaan. Er ontstaan steeds nieuwe vormen.

In Nederland is in de loop van de tijd een internationaal vermaard divers podiumkunstenlandschap ontstaan waar we trots op zijn. We moeten op zoek naar manieren waarop we dat diverse aanbod en de ruimte voor experiment zo goed mogelijk in stand kunnen houden.

De digitale ontwikkeling en sociale media maken dat ieder die dat wil kunstenaar kan zijn: op zijn 'smartphone' of op YouTube, in The Voice of Holland of in So You Think You Can Dance. Het uitvoeren, de actieve kant van podiumkunsten, dringt zo door tot in alle geledingen van de maatschappij. Podiumkunsten zijn daarmee in het leven voor iedereen. Maar hoe verhoudt zich dit tot de receptieve kant, het kijken en

luisteren naar podiumkunsten, het beleven? Wat betekent dit voor het vakmanschap en wat voor de betekenis? Wat is hoogwaardig artistieke kwaliteit en wie bepaalt dat?

De vraag is hoe de podiumkunsten het beste kunnen reageren op deze maatschappelijke veranderingen en de roerigheid van deze tijd. Uiteraard door er voorstellingen over te maken, er in concerten uiting aan te geven en door te experimenteren met nieuwe vormen. Maar ook door te kijken naar de organisatie van de sector, de mening van het publiek en de verhouding met de stakeholders.

Hoe gaan we in de podiumkunsten om met deze veranderingen? Maar hoe ook met de toenemende vergrijzing van het publiek? En wat te doen met het feit dat het aantal inwoners dat van origine niet uit West-Europa komt, groeit? Het is noodzakelijk om duurzamer te gaan werken, maar wat betekent dat in onze sector? Wat zijn de consequenties als er minder

subsidie beschikbaar is? En dat we meer en meer te maken krijgen met de 'zappende homo digitalis'; de veeleisende, steeds veranderende consument?

De positie van de kunsten in de samenleving lijkt minder vanzelfsprekend dan voorheen. Dat gaat ons aan het hart en raakt de kern van ons werk. Het maakt het meer dan ooit noodzakelijk dat we onszelf vragen stellen. Podiumkunstenaars – en iedereen om hen heen – weten echter dat een nieuwe stap in een proces voorafgegaan wordt door een fase van ontredering, chaos, onzekerheid, zoeken en experimenteren. Het wezen van onze sector is dat we meer vragen stellen dan beantwoorden. Om tot een heldere visie te komen op hoe de sector podiumkunsten zich de komende tien jaar zou moeten ontwikkelen, zijn vragen alleen niet genoeg. We hebben antwoorden nodig.

Uit de sessies ontstond een helder beeld van wat we als onze kernwaarden beschouwen. Hoe die kernwaarden in de toekomst ingevuld gaan worden, bleek minder eenvoudig te bepalen. Er werden in de sessies door de 'Expeditieleden' gezamenlijk agenda-punten gedestilleerd, die als uitgangspunt kunnen dienen bij het verder invulling geven aan ons eigen beleid. Hoe dat er uit gaat zien, zal de komende periode uitwijzen. We willen daarover in gesprek blijven, met elkaar, met de overheden en andere belanghebbenden.

We gaan door op de ingeslagen weg met nieuwe invulling van partnerships: met de overheden, met collega's in het veld, met publiek, sponsors en donateurs. Met organisaties binnen en buiten de kunsten. Uitgangspunt daarbij is het gezamenlijke belang en de drive om een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij waarin we leven.

DE AGENDA
PUNTEN VAN
DE PODIUM
KUNSTEN OP
WEG NAAR DE
TOEKOMST

66 BEZOEK AAN EN
BEOEFENING VAN
DANS, THEATER EN
MUZIEK HEBBEN
POSITIEVE EFFECTEN
OP DE GEESTELIJKE
EN FYSIEKE
GEZONDHEID VAN
DE BEVOLKING”

PUBLIEK

Podiumkunsten en publiek vormen samen een levendig podiumkunstenlandschap

Podiumkunsten bestaan bij de gratie van publiek. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zonder publiek geen voorstelling of concert en vice versa. Podiumkunstenaars en publiek staan tijdens het optreden in contact met elkaar, bevinden zich meestal in dezelfde ruimte, zijn met elkaar in het hier en nu. Dit kan op alle mogelijke manieren en op alle mogelijke plaatsen: in het theater, in de concertzaal, in het park of online.

Podiumkunsten manifesteren zich in vele soorten, kleuren en smaken. Het publiek dat de podiumkunsten bezoekt ook. Voor elke soort publiek is er een hoogwaardig aanbod dat aanspreekt, raakt, beroert, amuseert of verleidt.

Allen die werkzaam zijn in de podiumkunsten zoeken voortdurend actief naar de beste match tussen hun kunst en het publiek. Het onderzoeken van manieren van contact maken met publiek is een vanzelfsprekend onderdeel in het maak- en presentatieproces van de podiumkunsten.

66 WAAR EEN THEATER
NU SLECHTS
AVONDOPENSTELLING
KENT, IS STRAKS
ALS VANZELF
SPREKENDE 24-UURS
AANBOD VOOR
VERSCHILLENDE
DOELGROEPEN”

ARTISTIEKE ONTWIKKELING

Betrokkenen nemen de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van kunstvormen en presentatieplekken

Alle betrokkenen, van producerende organisaties tot speel- en dansplekken en hun stakeholders, voelen zich verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de podiumkunsten in al zijn vormen, ten faveure van het totale diverse podiumkunstenlandschap.

Ieder draagt hieraan bij vanuit zijn eigen expertise, met respect voor de ander en voor andere vormen. Steeds staat allen de ontwikkeling van een gezond, breed en divers podiumkunstenaanbod in alle deelsectoren voor alle leeftijden voor ogen. Talentontwikkeling, (digitale) innovatie en experiment worden door de sector zelf ter hand genomen. Bestaand repertoire wordt opnieuw tegen het licht gehouden en opnieuw gepresenteerd. Nieuw repertoire en nieuwe vormen zien het licht. Er worden cross-overs met andere sectoren tot stand gebracht. Presentatievormen bewegen mee met de eisen van de nieuwe tijd. Er wordt flexibel geprogrammeerd en er is een interactie met het publiek.

66 DE PODIUM
KUNST IN
NEDERLAND
IS WEER
AVANT
GARDE 99

PODIA

De podia als brandpunten in stad en regio

In een tijd van vergaande digitalisering positioneren podia en festivals zich als fysiek brandpunt voor regio en stad. Als baken in de omgeving zijn ze de plek van de live-ontmoeting van burgers en kunstenaars, niet alleen tijdens de uren van de optredens. Er worden actuele en eeuwige vragen verbeeld en uitgediept. Nieuwe talenten worden gepresenteerd. Publiek komt er steeds terug. Podia zijn de thuisbasis voor artistieke actie en uitvalsbasis voor culturele en maatschappelijke initiatieven.

Ze functioneren als hybride leeromgeving, huiskamer, grand-café en feestzaal voor de stad. Podia transformeren regelmatig van gedaante, van pop-up schouwburg tot wijksafari.

Er worden intensieve verbintenissen aangegaan met podiumkunstenaars, -gezelschappen en orkesten.

Dit leidt tot gezamenlijke verantwoordelijkheid waarbij risico's worden gedeeld. Er zijn vormen gevonden van aandeelhouderschap voor kunstenaar, publiek, bedrijf en podium. In gezamenlijkheid wordt programmering ontwikkeld. De programmering is zodanig flexibel dat goed lopende producties eenvoudiger kunnen worden 'doorgespeeld', en voorstellingen die niet aanslaan vroegtijdig kunnen stoppen.

66 HAMLET IS VOOR
HET EERST OP
DE PLANKEN
GEBRACHT ALS
CO-PRODUCTIE VAN
6 THEATERS DIE
SAMIENWERIKTEN 99

EDUCATIE

Podiumkunsten dragen actief bij aan de ontwikkeling van jong en oud

Op verschillende manieren, tijdens de verschillende levensfasen van de mens, dragen de podiumkunsten bij aan de ontwikkeling en het welbevinden van de inwoners van Nederland en aan de democratie.

Kunsteducatie is een vast onderdeel van het curriculum op basis- en middelbare scholen. Er wordt rekening gehouden met de verschillende achtergronden van de leerlingen.

Kunst is een vanzelfsprekend onderdeel van de openbare ruimte en van de verschillende werk-, leer- en leefomgevingen van mensen. Kunstinstituten houden zich elk op eigen wijze fundamenteel bezig met educatie. Kunsteducatie, amateurkunst en kunstparticipatie is beschikbaar voor alle 0- tot 100 jarigen.

Iedereen heeft de kans kennis te maken met en deel te nemen aan de podiumkunsten. Er is voldoende kennis en budget om zo de creativiteit, het improvisatievermogen en de verbeeldingskracht van inwoners van Nederland te stimuleren en te werken aan cultureel burgerschap. Op het ministerie van OCW werken de afdelingen Onderwijs en Cultuur structureel samen om dit te bewerkstelligen.

66 KUNST EN CULTUUR
ZIJN EEN VAST
ONDERDEEL VAN
HET CURRICULUM
VAN HET BASIS
EN VOORTGEZET
ONDERWIJS”

TALENTONTWIKKELING

Nederland is een inspirerend werkgebied voor podiumprofessionals uit binnen- en buitenland

'Research and development' is een belangrijk en onmisbaar onderdeel van de podiumkunsten. Het belang van ontwikkeling is niet alleen voorbehouden aan jong talent maar geldt voor alle podiumkunstprofessionals ongeacht leeftijd, kennis, ervaring of het moment in hun professionele carrière. 'Life long learning' is een vanzelfsprekendheid in de hele breedte van de sector en dat kent een palet aan uitingsvormen: van meester-leerling-traject tot ogenschijnlijk woest ongeleid experiment.

Er zijn sterke basisvakopleidingen en er zijn gerichte aanvullende studiemogelijkheden. Het kunstvakonderwijs, de werkgevers en de overheid zien onderzoek en ontwikkeling als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ze werken samen en besteden tijd en geld aan onderzoek en artistieke groei, ook voor onafhankelijke podiumkunstenaars. Er bestaat consensus over het feit dat deze krachtige infrastructuur voor talentontwikkeling een voorwaarde is voor een bloeiend cultureel klimaat.

66 TALENTONWIKKELING
VERGT INVESTERING,
MAAR BETAALT ZICH
TERUG IN EEN
BLOEIEND CULTUREEL
KLIMAAT EN DAT IS
ECONOMISCH OOK
AANTREKKELIJK”

PROFESSIONALISERING

Zorgen voor een flexibele en professionele bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van alle instellingen in de podiumkunsten is flexibel ingericht en waarborgt een professionele standaard voor zowel werkgevers als werknemers. Instellingen waken over hun professionaliteit door zichzelf regelmatig te evalueren. De podiumkunstenorganisaties ontwikkelen zich voortdurend en zijn bij uitstek de plek voor innovatie, flexibiliteit en creativiteit.

Er wordt gericht kennis uit andere sectoren gehaald en toegepast in de podiumkunsten, zoals ervaringen in human resource management, marketing en sales uit het bedrijfsleven. Er is ruimte voor doorstroom van nieuw artistiek en zakelijk talent. Kennis op dit vlak wordt structureel in de sector gedeeld.

66 WIJ ZIJN
ALS PODIUM
KUNSTENSECTOR
TOCH ZELF OOK
HET BEDRIJFS
LEVEN! 99

ONDERNEMERSCHAP

Succesvol ondernemen en maatschappelijk rendement

De podiumkunsten hebben zich verder zakelijk ontwikkeld en zijn in staat succesvol en proactief te ondernemen. Organisaties vullen dat naar hun aard op uiteenlopende manieren in. Het succes is mede te danken aan het feit dat de overheden regelingen op elkaar hebben afgestemd en de sector faciliteren met aantrekkelijke juridische en fiscale regels en beleid. Daardoor is het voor bedrijven en particulieren gunstig om in podiumkunsten te investeren. Een duurzame gezonde financieringsmix biedt de basis voor continuïteit en kan per organisatie verschillen.

De overheid en de podiumkunstensector hebben consensus over de overheidsinvesteringen die noodzakelijk zijn voor een bloeiend kunstklimaat. De overheid biedt een structureel financieel kader voor podiumkunsten. De sector zelf is verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van ambities. Het afleggen van verantwoording over de activiteiten en het maatschappelijk rendement ervan gebeurt eenduidig en transparant en leidt tot minimale administratieve lasten bij podiumkunsten en overheden.

66 DE 6 INVESTE
RINGSRANG:
EEN NIEUWE
RANG IN HET
THEATER! 99

SAMIENWERKEN

Samenwerken waar nodig, mogelijk en gewenst

Er wordt door alle geledingen in de podiumkunstsector op inhoudelijk en organisatorisch gebied nauw samengewerkt: zaken worden op elkaar afgestemd zodat ze elkaar versterken en soms wordt er zelfs gefuseerd. Samenwerking door podia onderling, door producerende organisaties onderling, door podia met gezelschappen, makers en (internationale) producerende organisaties en door de koepelorganisaties.

De doelen die daarbij worden nagestreefd zijn meerledig: de band met het publiek versterken, de diversiteit en kwaliteit van het aanbod vergroten, de regionale spreiding van het aanbod garanderen, efficiency optimaliseren, kunstvormen verder ontwikkelen en kosten reduceren. De sector ontwikkelt kennis over de praktijk van het samenwerken, deelt deze actief en wordt in dit alles geholpen door de verschillende overheden die zaken op elkaar afstemmen.

66 SAMIEN
INVESTEREN
IS SAMIEN
PROFITIEREN 99

Colofon

Expeditie Podiumkunsten / Podiumkunsten op weg naar de toekomst kwam tot stand dankzij de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK), Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD), Vereniging van Vrije Theaterproducenten (VVTP), Kunsten '92, Carolien Croon en Branko Broekman ('Expeditieleiders'), Ruben Maes (gespreksleider), Getekend Verslag (visual harvesters), Het Huis Utrecht, Parktheater Eindhoven, Theater Odeon De Spiegel en Compagnietheater en alle 'Expeditieleden'.

Vormgeving: WAT ontwerpers, Utrecht
Drukwerk: Zalsman, Zwolle

Expeditieleden:

Albert Lubbers (Theatergroep Suburbia), Jos van Hulst (Theatergroep Suburbia), Kiki Raposo de Haas (Calefax Rietkwintet), Jola Klarenbeek (Frascati Theater), Peggy Ollislaegers (Nederlandse Dansdagen), Janine Dijkmeijer (Nederlands Danstheater), Frits Selie (Grand Theatre Groningen), Margreet Huizing (Mugmetdegoudentand), Walter Ligthart (Het Nationale Toneel), Ellen Walraven (Rotterdamse Schouwburg), Gabriël Oostvogel (De Doelen), Gea Zantinge (Koninklijk Concertgebouw), Nicolien Luttels (Orkater), Toine van der Horst (Het Nationale Ballet), Manuel Segond von Blanchet (Danstheater AYA), Erica van Eeghen (De Toneelmakerij), Marjolein van Bommel (Het Filaal), Marc Meijer (Via Rudolphi), Jeannette Smit (Theater Bellevue), Vivienne Ypma (De Kleine Komodie), Michiel Morssinkhof (Theater Terra), Gérard Steenbergen (Operadagen Rotterdam), Wout van Tongeren (Silbersee), Doro Siepel (Theater Zuidplein), Frans Lommerse (Toneelschuur), Piet de Koning (Zaantheater), Sieta Keizer (M-Lab), Marc van Warmerdam (Orkater), Paul Haighton (Spant!), Arthur Oostvogel (Stadsschouwburg De Harmonie), Rommy Bijlsma (Stadsschouwburg De Harmonie), Jan Gaasenbeek (PS Theater Leiden), Kristin Groot (Dansateliers), Arie de Mol (Toneelgroep Maastricht), Peter Jansen (Scapino), Marjan van Huijstee (Theater De Fransche School), Suzy Blok (Dansmakers), Angélique Finkers (Impresariaat Wallis Finkers), Marijke van den Muijsenberg (Theater De Vest), Tamar Brüggeman (Holland Baroque Society), Lucia Claus (Stadsschouwburg Utrecht), Bernadette Stokvis (MAAS theater en dans), Moniek Merckx (MAAS theater en dans), Jan Bartels (Theater De Veste), Ton Driessen (Ward/waRD), Jos Feijen (De Effenaar), Aukje Bolle (Korzo), Eric Japenga (Het Zuidelijk Toneel), Jan van der Putten (Verkadefabriek), Maaikje van Langen (Over het IJ Festival), Judith van der Velden (Matzer Theaterproducties), Geert Overdam (Theaterfestival Boulevard), René Lebens (ECI Cultuurfabriek Roermond), Siart Smit (Tryater), Fred Weijers (Schouwburg Venray), Tineke Maas (Cool kunst en cultuur), Inez Derksen (Het Laagland), Erik Delobel (Hedon), Harmen van der Hoek (Club Guy and Roni), Matti Austen (De Lieve Vrouw), Inge Imelman (Schouwburg De Lawei), Jessica Kroeske (Theater Harderwijk), Jos van den Born (HOFtheater), Charles Droste (Schouwburg Amphion), Maurice Dujardin (Theater Artemis), Valentijn Fit (PeerGrouP), Theo van Dooremalen (November Music), Jeffrey Meulman (Nederlands Theaterfestival), Flora Verbrugge (Theater Sonnevanc), Lieke Bisseling (Theater Sonnevanc), Paul Smelt (Grand Theatre Groningen), Alex Kühne (Deventer Schouwburg), Joep van Dijk (Schouwburg De Meerse), Arie Wink (Noord Nederlands Toneel), Viktorien van Hulst (Toneelgroep Amsterdam), Meta Neeleman (Orpheus Apeldoorn), Bas Schoonderwoerd (Parkstad Limburg Theaters), Lucas de Man (Nieuwe Helden), Anoeck Nuyens, Cees Langeveld (Chassé Theater), Yan van der Heiden (Theater De Blauwe Kei), Cees Debets (Theater aan het Spui), Mark Timmer (Frascati Theater), Rob van Steen (Theaters Tilburg), Henk Scholten (Lucent Danstheater / Dr. Anton Philipszaal Den Haag), Gerard Lohuis (P60), Tanja Mlaker (Nationale Opera), Thomas Smit (Conny Janssen Danst), Joost Westerveld (Amsterdam Sinfonietta), Wilma Kuite (Alles voor de kunsten), Helga Voets (Bunker Theaterzaken), Berend Schans (VNPf), Jort Vlam (VVTP), Marianne Versteegh (Kunsten '92), Iris Daalder (NAPK), Yolande Melsert (NAPK), Eline Kleingeld (VSCD), Aljoscha Wassenaar (VSCD), Jeltsje In der Rieden (VSCD).

PODIUM KUNSTEN OP WEG NAAR DE TOEKOMST

In 2014 organiseerden de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK) en de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) onder de titel Expeditie Podiumkunsten een vijftal werksessies voor directeuren, programmeurs, zakelijk en artistiek leiders in de podiumkunsten. Het doel was om te discussiëren over de toekomst van de podiumkunsten en zo samen te bepalen waar we over tien jaar willen staan. De sessies waren toegankelijk voor leden en niet-leden van de brancheverenigingen. Het gesprek is immers van belang voor de sector in zijn volle breedte. De honderd deelnemende 'Expeditieleden' kwamen tot een agenda met acht thema's die de sector van belang vindt en de komende jaren centraal stelt.

podiumkunsten op weg naar de toekomst is een uitgave van

NEDERLANDSE ASSOCIATIE VOOR PODIUMKUNSTEN